

Lena Sundström & Jens Mikkelsen

Vrijstaat

Vertaald uit het Zweeds door Mattijs Warbroek

A.W. Bruna Uitgevers

Proloog

Het geroep in de duisternis is aarzelend en zoekend, opgeflakkerd uit hoop, als een vlam vlak voordat die dooft. Zouden ze er nu uit komen?

Hij zou de gang op moeten gaan om zich aan te sluiten bij de anderen, maar zijn lichaam gehoorzaamt hem niet langer.

Dan hoort hij het helse geschreeuw. Doffe bonzen wanneer lichamen tegen de muren slaan en op de grond vallen, mensen die blindelings rondrennen in het donker.

Het lijkt eeuwig te duren. Daarna wordt alles stil.

Hij wacht en wacht. Prevelt. Dit is niet hoe het eindigt. Niet hier. Niet op deze dag.

Misschien zijn ze hem vergeten? Misschien merken ze niet dat er iemand ontbreekt?

Hij hoort stappen naderbij komen. 'Rennen,' hoort hij zijn grote broer schreeuwen, hoewel die hier niet is, en hij kruipt het bed uit, rent het zwart in.

Wanneer hij door zijn benen zakt, duurt het even voor hij begrijpt wat er gebeurt. Ergens heeft hij het de hele tijd geweten. Al vanaf dat hij de rammelende stalen deuren en de salvo's van geweervuur hoorde, het geschreeuw en het gelach. Hij heeft het geweten.

Dat er iemand op mensen schiet zoals je schiet op dieren.

Voordat hij op het beton valt, realiseert hij zich dat niemand weet dat ze hier zijn.

*Zijn tijd op aarde.
Je bent er even. En dan gewoon niet meer.*

1

Sven smeeet de natte krant op de ontbijttafel. Hij zag zijn artikel over het scoutingkamp in Staffanstorp waar hij heen was gestuurd en zuchtte diep. Dit was niet het soort werk dat hij voor zich had gezien toen hij journalistiek studeerde en ervan droomde om het verschil te kunnen maken.

‘Jongens, jullie komen weer te laat!’ Hij riep richting de trap terwijl hij drie kommen, vruchtenyoghurt en muesli op tafel zette.

Hugo, de jongste, was al aan tafel gaan zitten. Hij schoof de kom van zich af en sloeg met zijn vuist op tafel. ‘Ik wil geroosterd brood met Nutella.’

Sven kon nog net de kom redden voordat die over de rand kukelde. Hij deed twee broodjes in de broodrooster en zette de radio op het aanrecht aan.

‘Geroosterd brood met Nutella!’ riep Hugo weer, en hij overstemde de tune van het *Ekot*-nieuwsbulletin.

‘Hugo, toe nou. Hoeveel sneetjes?’

‘Vier!’

‘Je eet toch zeker geen vier sneetjes brood met Nutella?’

Waarom had hij het überhaupt gevraagd? Waarom kinderen vragen wat ze willen eten als het antwoord je toch nooit beviel?

Drie kinderen, waarvan één tweeling. Sven begreep nog steeds niet hoe ze zo verschillend waren geworden. Ellen was de oudste, ze was van het begin af aan sociaal en niet

lastig. Ze kon door feestjes heen slapen, zelfs door de huilnachten van haar broertje. Nils, die tweeëntwintig minuten na zijn grote zus ter wereld was gekomen, was angstig en voorzichtig. Toen hij klein was, deed hij met het snoep dat hij op zaterdag kreeg tot de vrijdag erop, hij vond Pippi Langkous eng, en huilde als de vader van Emiel van de Hazelhoeve zijn stem verhief.

Hugo leek te zijn verwisseld in het ziekenhuis. Hij was het nakomertje en sloeg met zijn vuist op tafel als hij niet kreeg wat hij wilde. Zijn oma noemde hem ‘de kleine driftkikker’ nadat hij een gehaktballetje helemaal vanuit de keuken de woonkamer in had gegoooid.

‘Ze waren niet echt, ze had ze zelf gemaakt,’ zei hij achteraf.

Sven serveerde de licht aangebrande toast met een dikke laag cacao, palmolie en emulgator. Hugo werkte het naar binnen en veegde vervolgens zijn kleverige handen af aan zijn shirt.

‘Hugo, toe nou.’

De tweeling kwam de trap af gedenderd, op de voet gevolgd door Lisa, die ze opjoeg.

Nils ging aan tafel zitten en schonk yoghurt in. Ellen bleef demonstratief naast Sven bij het aanrecht staan.

‘Ik hoef geen ontbijt, hoe vaak moet ik het nog zeggen. Ik heb genoeg aan koffie.’

‘Je bent veertien, je krijgt geen koffie. Je moet ontbijten om de dag door te komen.’

‘Jij drinkt toch ook alleen maar koffie.’

Hij keek omlaag naar de zwarte inhoud alsof hij op de bodem iets zinnigs te zeggen zou kunnen vinden. Wat niet zo was.

‘Als je volwassen bent mag je doen wat je wilt.’

Hij zette het geluid van de radio harder om aan te geven dat het gesprek voorbij was.

‘De humanitaire situatie in Gaza wordt steeds zwaarder; zo meteen hoort u onze verslaggever in gesprek met Artsen zonder Grenzen. In ons land blijven de elektriciteitsprijzen stijgen en volgens verschillende experts kunnen ze deze winter een recordhoogte bereiken.’

Het derde item ging over Malmö. Sven zette de radio nog wat harder.

‘Wacht. Jongens, kan het ietsje zachter? Nee, niet de radio. Jullie... kunnen jullie wat stiller zijn...?’

‘Rebecca Rönn, de bekende beleidsmaker uit Malmö, wordt vermist. De politie doet geen uitspraken over de omstandigheden, maar sluit niet uit dat ze slachtoffer is geworden van een misdrijf.’

Sven boog zich snel over de radio om het beter te kunnen horen, maar de nieuwslezer was alweer doorgegaan met het volgende nieuwsitem: er werd deze periode voor kerst weer een recordomzet verwacht.

Lisa trok een trui over Hugo's hoofd en stak een tandenborstel in zijn mond.

‘Jij had haar laatst toch geïnterviewd voor een groot artikel?’

Sven voelde zijn hart tekeergaan.

Lisa keek hem ongerust aan. ‘Gaaf het, lieverd? Je ziet helemaal bleek.’

‘Nee, het gaat wel. Ik ben waarschijnlijk te snel overeind gekomen.’

Lisa keek sceptisch. ‘Weet je zeker dat er verder niks is?’

‘Zeker weten. Kun jij Hugo vandaag brengen?’

‘Het is jouw beurt,’ zei ze, en ze glimlachte alsof ze wilde goedmaken wat ze net zei. ‘Maar ik breng hem wel,’ zei ze snel, ‘als jij boodschappen doet.’

Ze kuste hem in zijn nek, om vervolgens Hugo, Nils en Ellen voor zich uit de gang in te loodsen.

Sven leunde tegen het aanrecht en voelde hoe zijn hartslag hamerde als een slechte drumsolo waar geen eind aan leek te komen. Hij dronk een glas water in de hoop dat het de misselijkheid en draaierigheid zou dempen, maar de wereld bleef wiebelen.

‘Heb je je rugtas?’ riep Lisa naar Hugo. ‘En je helm?’

‘Ik wil met papa mee.’

‘Je muts, je moet een muts op. Het is koud.’

De deur sloeg dicht. Sven bleef alleen achter in een stil huis.

Het was zijn idee geweest om een uitgebreid profiel te maken van Rebecca Rönn. Hij was razend nieuwsgierig geweest wie de zesenvestigjarige vrouw achter haar functietitel was. Ze was niet alleen hoofd Sociale Duurzaamheid bij de gemeente Malmö, maar ook landelijk bekend door haar charismatische optredens. Ze kon het niet alleen goed vinden met de top van het bedrijfsleven, maar ook met jongeren uit wat zij consequent ‘aandachtswijken’ noemde in plaats van ‘achterstandswijken’. Ze was altijd bereid tot interviews en aarzelde niet om van zich af te bijten om te zeggen hoe het eigenlijk zat. Daarbij deed ze het goed in zowel de plaatselijke pers als op de nationale televisie. Bovendien had zij, in tegenstelling tot haar voorgangers, het voor elkaar gekregen dat het vastgoedbedrijf Hope Properties, dat in Malmö tegenwoordig eigenaar was van grote delen van de volkshuisvestingswoningen, daadwerkelijk financieel ging bijdragen aan maatschappelijke langetermijninvesteringen in woonwijken als Rosengård, Sofielund en Kroksbäck.

Sven was in het begin sceptisch geweest, zowel over haar titel als over wie ze was. Misschien was het zijn mannelijke vooroordeel tegenover een vrouw die het meer dan goed deed op foto's en die zich volledig thuis voelde in talkshows

en op sociale media. Maar hij had al snel moeten erkennen dat ze dingen voor elkaar kreeg. Of dat nu dankzij haar elegante uiterlijk was of niet, deed er misschien niet zo toe.

Ze was getrouwd met Pål Hammar, hoofd Juridische Zaken van de gemeente. Een man die in veel opzichten de tegenpool van zijn vrouw was: een grijze eminentie die zich op de achtergrond hield. Sven belde hem als andere hoofden van de gemeente weigerden om vragen te beantwoorden of om algemene stukken te verstrekken. Als hoofd Juridische Zaken wist Pål dat het er niet goed uitzag als de gemeente interviews ontweek. In de meeste gevallen kreeg Sven dan toch zijn citaten. Hij had altijd het gevoel dat er sprake was van wederzijds respect.

Toen hij Rebecca Rönn zou interviewen, had ze duidelijk gemaakt dat ze niet thuis gefotografeerd wilde worden. Vanwege de kinderen en ook omdat ze in de loop der jaren een aantal keer was bedreigd. Er waren vast ook andere redenen, bijvoorbeeld dat ze in Fridhem woonde op een van de meest exclusieve adressen van Malmö. Dat strookte niet helemaal met het beeld van een eenvoudige, gepassioneerde vrouw die was opgegroeid in een van de armere hoogbouw wijken van Växjö. Hij had haar wens gerespecteerd en ze hadden afgesproken in een café in de wijk Slottsstaden.

Sven was tevreden geweest met het artikel, dat een aantal nieuwe kanten van haar belichtte. Aangezien de publicatie op de planning stond als longread voor het kerstnummer, was hij er nog niet aan toegekomen om de citaten met haar af te stemmen. Een paar dagen geleden had ze hem gemaild en gevraagd of hij tijd had om te praten. Hij had dat geïnterpreteerd als zo'n ongerust verzoek dat vaak vlak voor een publicatie kwam, wanneer geïnterviewden iets wilden toevoegen, of vaker nog, iets wilden intrekken. Hij had zich verontschuldigd dat de citaten nog niet verstuurd waren en

zegde toe dat hij ze die week zou opsturen. Misschien dat ze daarna weer contact konden hebben?

Rebecca had geantwoord dat het niet over haar interview ging maar over iets anders, van gevoeliger aard. Konden ze toch niet even afspreken?

Ik weet niet wat ik met deze informatie aan moet, had ze in haar mail geschreven.

Hij had het op zijn telefoon gelezen terwijl hij met een fotograaf naar de parkeergarage liep voor een klus en snel een paar regels getikt om te zeggen dat ze hem kon bereiken op Signal, waar alles versleuteld werd.

Nog geen uur later had Rebecca een bericht geschreven. *Dit speelt in de top van het bedrijfsleven van Malmö.*

Op de terugweg in de auto antwoordde hij haar. *Ik ben bang dat ik iets concreters nodig heb.*

Pas nu hij het nieuws over haar vermissing op de radio hoorde, realiseerde hij zich dat hij er helemaal niet meer aan gedacht had.

Hij bedacht opeens ook dat hij de meldingen van Signal had uitgezet. Een voorstel van het bestuur om alle Mac-computers in te ruilen voor goedkope Chromebooks was ont-aard in een eeuwigdurende discussie tussen zijn collega's, waardoor Svens telefoon dagenlang onophoudelijk en drif-tig was afgegaan. Uiteindelijk had hij de meldingen uitgezet om ervan af te zijn.

Bij het openen van de app zag hij zes ongelezen berichten met de initialen RR van Rebecca Rönn. Hij voelde misse-lijkheid opkomen als een voorgevoel van een ramp die hij nog niet kon bevatten. Hij opende het bovenste bericht.

Het was twee dagen na hun eerste contact via Signal ver-zonden. Het was een foto van een briefje met namen, hand-geschreven met blauwe inkt. Stuk voor stuk buitenlandse namen.

Daarna had ze geschreven: *Bel mij hier op Signal wanneer je kunt, het is makkelijker uit te leggen als we praten.*

Toen ze geen antwoord kreeg had ze een nieuw bericht gestuurd.

Ik heb iets ontdekt waarvan ik denk dat je het wilt zien.

Wat was het dat ze wilde vertellen? Was het vanwege de informatie die ze te pakken had gekregen dat ze nu verdwenen was? Was het zijn schuld? Had hij haar te veel onder druk gezet om aan concreet bewijs te komen?

Het bleef gissen, aangezien hij geen idee had wat ze wilde zeggen.

Hij las de berichten steeds opnieuw. Het bericht *Dit speelt in de top van het bedrijfsleven van Malmö* was eigenlijk het enige wat iets van informatie bevatte. En zelfs dat zei niets.

Het was waarschijnlijk zinloos, maar Sven stuurde een antwoord.

Ik ben hier. Schrijf als je kunt.

Hij drukte op verzenden. Twee vinkjes gaven aan dat het bericht was aangekomen, maar de rondjes om de vinkjes bleven leeg. Niemand had het gelezen.

2

De sneeuwvlokken daalden zachtjes op het plein Möllenvångstorget en al snel lag het helemaal bedekt onder een zachte witte deken die alle geluiden veranderde, die ze dempte, en die de stad vriendelijker en stiller maakte.

Hamid rende zigzaggend voor Ali uit over het plein en heel even zag hij Hamids echte leeftijd. Hamid had benen die liever renden dan liepen, die kwistig stappen zetten alsof er bewegingen in overvloed waren.

Ali voelde zich plotseling erg rijk, wat niet alleen kwam door de creditcards die ze drie dagen geleden te pakken hadden gekregen. Het was een gevoel dat alles ineens mogelijk leek, als ze alleen maar hun normale kringen zouden doorbreken. Wat groter zouden denken. Precies zoals Hamid laatst had gezegd toen hij had verteld over de luxeboten in de haven, die badkamers hadden en volledige keukens met koelkast en vriezer, en slaapkamers met grote, zachte bedden. ‘Tot de zomer komt daar niemand meer,’ had hij gezegd.

Ze hadden die avond de hele weg gelopen, van het spoor bij Emilstorp tot aan de kleine jachthaven bij Ribersborg, in de hoop dat ze een boot zouden kunnen vinden om een paar nachten in te slapen. Ze hadden het haventerrein nog maar net betreden toen de koplampen van een auto over het grind van de parkeerplaats gleden. Even later hoorden ze autodeuren dichtslaan en stemmen naderen.

Snel verlieten ze het terrein en staken het grote, open grasveld van Ribersborgsfältet schuin over om niet het gevaar te lopen een van de politieauto's tegen te komen die soms stiekem over de fietspaden reden. Het was pikdonker en als Hamid er niet over gestruikeld was, zouden ze hem hebben gemist: een handtas van bruin leer die zomaar in het gras lag. Zo'n soort tas dat mensen bij zich hebben op weg naar belangrijke afspraken, niet als ze de hond aan het uitlaten zijn.

Hamid had enthousiast gefloten toen hij hem openmaakte. Een gloednieuwe iPhone, een goudkleurige aansteker en allerlei andere dingen om te verpatsen. Ze hadden alles in hun zakken gestoken en de tas iets verderop aan het strand achter een gesloten snackbar in een vuilnisbak geduwd.

Daarna waren ze naar McDonald's en 7-Eleven gegaan. Ze hadden weinig hoop dat de passen zouden werken, maar tot hun verbazing waren de creditcards niet geblokkeerd. Ze kochten sigaretten en snoep, en pinden extra geld bij – kleine bedragen zodat de pincode niet nodig was. De volgende dag was hetzelfde gegaan, onbegrijpelijk genoeg bleven de passen het doen. Ali realiseerde zich dat ze beter naar een andere buurt konden gaan als ze hun geluk wilden blijven beproeven. Dus toen Hamid de volgende ochtend was gaan zeuren dat hij in Möllevången naar het beste ontbijttentje van de stad wilde, had hij toegegeven.

‘Weet je zeker dat dit de goede weg is?’

‘Natuurlijk weet ik het zeker. We zijn er bijna. Maar ik geloof dat we een stukje terug moeten. Of nee, we moeten hierheen, denk ik.’

Ali zuchtte.

Ze liepen naar een straathoek – daar zat een wisselkantoor. Ze liepen naar een andere hoek – daar zat nog een wisselkantoor. Ze probeerden er nog een – daar zat een In-

diaas restaurant. In de straten van Möllevången zat van alles. Behalve Hamids tentje.

‘Het komt door de sneeuw. Alles ziet er anders uit onder deze slagroom,’ zei Hamid terwijl hij bleef doorlopen met onnodig verende passen.

‘Laten we gewoon een falafel halen bij Jalla Jalla,’ zei Ali.

Hij bekeek zijn handen, die waren helemaal rood. Hamid liep snel door naar een knipperend bord met Arabische letters verderop in de straat.

‘Geloof me, het lijkt alsof er op de muren watervallen en bergen zitten. Je zult het zien. Ze hebben de beste *za'atar* en de beste *manakish*, en je gaat dood van geluk wanneer je hun *fatteh* met shoarma proeft, ik zweer het je.’

Ali wist dat Hamid vaak alles en iedereen romantiseerde waarmee hij in aanraking was geweest tijdens zijn eerste maanden in Zweden en Malmö.

‘Je weet dat het heel, heel, heel lang geleden is, toch? Dat het niet meer hetzelfde zal zijn? Vast nieuwe eigenaren. Het zal niet zo zijn als je je herinnert.’

‘Dat maakt niet uit. Dat is niet belangrijk. Ik wil er gewoon heen, dat is alles.’

Plotseling vloog hij ervandoor. ‘Daar is het, dat is hem! Nu weet ik het zeker.’

Wat Ali betrof maakte het niet zoveel uit. Het belangrijkste was dat ze ergens konden ontgooien.

Hamid rende het trappetje op en keek naar binnen. ‘Hier is het! Ik wist het,’ riep hij triomfantelijk. ‘Aliwan Alshami!’

‘Heette het niet Shawarma Palace?’ vroeg Ali sceptisch.

‘Ja, maar zo heet het ook.’

Hamid wees op de tekst op het raam. Ali haalde zijn schouders op. Het bord leek in het Arabisch te zijn, maar het had net zo goed Chinees of Russisch kunnen zijn; het was onbegrijpelijk voor hem.

Ali bleef op de drempel staan.

‘Ik zei het toch,’ zei Hamid, en hij straalde als de zon.

Het restaurant zag er inderdaad precies zo uit als hij het beschreven had. Vloeren van glimmend marmer, muren die versierd waren met namaakstammen en nepstenen. Helemaal achterin stond een ruïne van stenen waar water omlaagstroomde in een vijver die werd verlicht met lichtblauwe spotjes. Het was echt een heel mooi restaurant.

Ali bestudeerde het menu dat hoog boven het hoofd van de jongen achter de toonbank hing. Hij voelde hoe de blijdschap en opluchting dat Hamids restaurant nog steeds hetzelfde leek, plaatsmaakten voor stress. Zoveel combinaties. Zoveel verschillende namen, en geen plaatjes.

Hij keek Hamid vragend aan.

Hamid stapte naar voren en wreef in zijn handen.

‘Oké. Hummus met shoarma, *labneh*, *foul*, *sucuk*, een manakish met kaas. En een met za’atar.’

De jongen achter de toonbank glimlachte terwijl hij alles intikte op de kassa.

‘Jullie hebben honger. Dat was het?’

Ali knikte.

Hamid ging door. ‘Ook nog sesampasta en dadelstroop.’

Ali trok een van de passen en wachtte.

‘Er zit drinken bij.’

‘Sorry?’ Ali had zich zo ingesteld op ‘transactie geweigerd’ dat hij niet hoorde wat de jongen zei.

‘Er zit drinken bij.’

‘Ah. Twee *ayran*, graag.’

‘*Shoekran*! We komen het brengen als het klaar is.’

Hamid had een tafeltje uitgezocht met uitzicht op straat. De servetten staken uit de glazen als kleine witte zeilen; die had hij zo gevouwen toen hij voor hen had gedekt.

Ali werd eraan herinnerd hoeveel hun levens ooit van el-

kaar verschilden. Ze kwamen uit hetzelfde land en ze spraken dezelfde taal, maar daar hielden de overeenkomsten op. Hamid kwam uit een welgestelde familie van tapijthandelaars in Kabul en was opgegroeid in een groot huis met personeel, terwijl Ali uit een arm bergdorpje kwam.

Niet dat dat nu nog uitmaakte.

In Zweden bestond geen onderscheid tussen een vluchteling uit de betere kringen in de hoofdstad of een vluchteling die in de bergen schapen en geiten had gehoed.

Ali wist hoe je op straat overleefde en zag er gevaarlijk genoeg uit, zodat ze allebei met rust werden gelaten. Hamid was jonger en anderhalve kop kleiner dan Ali, maar wist een heleboel dingen. Hij vertelde verhalen aan Ali, over verborgen goudschatten in Kabul, over de wolf die een heel dorp had gered en over tapijten die zo dik en zacht waren dat het voelde alsof je op wolken liep.

In Ali's ogen had Hamid iets bijzonders, en hij zag het als zijn taak om te zorgen dat de Zweden dat nooit van hem zouden afnemen.

‘Je had helemaal gelijk,’ zei hij in het Dari, de taal die ze meestal met elkaar spraken, en hij knikte naar de muren.

‘Wacht maar tot je hun fattah met shoarma proeft,’ zei Hamid, en hij liet zijn kin en stem zakken, zodat hij iets serieus, vertrouwelijks en volwassens over zich kreeg. ‘Je vliegt rechtstreeks terug naar huis en je jeugd. Je zult de geur van pasgegrild lamsvlees en versgebakken brood die tussen de huizen hangt weer ruiken.’

Ali grijsde terwijl hij ondertussen probeerde de ergste sneeuw van zijn hoodie te schudden, die zich had opgehoopt in zijn capuchon.

‘Hoor de dichter dan.’

‘Je zult het zien. Wacht maar af,’ hield Hamid lachend vol, met kuiltjes in zijn wangen.

Ali wurmde zich uit zijn jas. 'Doe je jas uit, Hamid,' fluisterde hij.

Hamid deed wat hij zei.

Ali keek om zich heen. Een gezin met twee kleine kinderen zat een eindje verderop. Op een van de banken bij het raam zat een jong stel dat meer aandacht leek te hebben voor hun telefoons dan voor elkaar, en het dichtst bij hen zat een oudere man met een muts op en zijn jas nog aan. Ali vroeg zich af waar zij straks thuiskwamen als ze hier weggingen. Hadden ze werk? Woonden ze in appartementen met stromend water en trappenhuizen en verwarming?

Als die piepkleine details in hun leven de andere kant op waren gevallen, hadden Hamid en hij dit dan kunnen zijn? Was het te laat?

Ali voelde aan de passen in zijn zak. Elke aankoop die slaagde was een jackpot, maar toch had hij een voorgevoel, iets waar hij de vinger niet op kon leggen. Hoe kon het dat die tas daar gewoon in het gras had gelegen, bijna als lok-aas? Alles was veel te makkelijk gegaan. Een gloednieuwe iPhone. Hij dacht aan hoeveel ossenhaas en biefstuk ze moesten jatten en in de stad moesten verkopen om aan zoveel geld te komen.

Waarschijnlijk was hij het gewoon niet gewend om zoveel geluk te hebben. Dat er voor de verandering iets hun kant op viel. Dat hij en Hamid zich ook eens vol konden eten op een warme plek. Wat kon daar mis mee zijn?